

ТМ	Г. XXXVII	Бр. 3	Стр. 1489-1491	Ниш	јул - септембар	2013.
----	-----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Приказ
Примљено: 11. 11. 2012.

Милена Жикић

ИСТОРИЈА СОКОЛСТВА У МОРАВСКО СОКОЛСКОЈ ЖУПИ НИШ*

Монографија „*Соколство и Моравска соколска жупа Ниш (1920–1941)*“ представља синтезу у домену схватања историје физичке културе у Србији и Моравској бановини. Читаоцима се пружа могућност да спознају прилике које су претходиле настанку соколства у Чешкој, Србији и Моравско соколској жупи Ниш. Публикација представља оригиналан истраживачки рад на проучавању соколства као покрета у физичкој култури. Књига која је пред нама штампана је као „*истакнута монографија националног значаја*“ у оквиру које се читаоци упознају са прошлошћу словенских покрета који су се одликовали физичким вежбама и повезали словенске народе у једну целину. Парола соколске организације базирала се на слободи, братству и једнакости. Творац соколства био је гимнастички теоретичар др Мирослав Тирш који је сматрао да је извор доброг физичког здравља и морала народа у физичком васпитању.

Аутор Звездан Савић говорећи о соколству пружа историјској науци обиље података и расветљава културну историју и историју физичке културе у периоду од 1920. до 1941. године. Позитивном рецензијом тројице рецензента исписани су први листови монографије. Имајући у виду да историја соколства траје више од једног века, било је доста и материја и посла на путу изучавања соколства у периоду између два светска рата. Оснивач Српског сокола био је др Лаза Поповић чије су идеје биле засноване на јединству народа и њиховом уједињењу. Соколска друштва формирана су на почетку у жупе, одакле се временом уједињују у српски савез, а потом повезују са словеначким и хрватским формирајући југословенско соколство. Идеја др Лазе Поповића била је да су уједињени народи и њихово јединство услов опстанка и гласи: „*Јединство и уједињење народа је услов народног опстанка и живота. Јединство и уједињење соколско је услов соколског опстанка и живота. Ни овог ни оног јединства и уједињења неће бити, ако ми за то не живимо и не умиремо. То нам мора бити видело и свест*”.

---

milenzakic85@gmail.com

* Zvezdan M. Savić. (2011). *Sokolstvo i Moravska sokolska župa Niš (1920–1941)*. Niš: Univerzitet u Nišu, Univerzitetska biblioteka „Nikola Tesla“ i Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, str. 391.

Истраживање соколства базирано је на обради историјских извора. Анализом и синтезом историјских догађаја, добијена је монографија историје физичке културе у Србији, разрађена кроз три поглавља (*О соколству, Моравска соколска жупа Ниш, Прилози*) и већи број тематских целина које откривају да су се физичка вежбања и спортске активности с краја XIX и почетком XX века, до 1941. године, одвијала у соколским друштвима. Потребно је нагласити да је у различитим временским периодима различито и сагледаван овај покрет.

Прво поглавље „*О соколству*” појашњава задатак и циљ покрета. Подељено у две тематске целине (*Појава и развој соколског покрета у Чешкој, Оснивање, обележја и карактеристике соколства у Србији*), има за циљ да кроз синтезу приближи почетке буђења идеје о соколству. Имајући у виду да се ради о општенародном словенском покрету који за циљ има развој и унапређење телесне, умне и моралне способности сваког појединца, као и колектива, носио је поруку јачања националне и словенске мисли у демократском духу. Идеје соколства, присутне на територији Грчке и Рима у далекој прошлости, путем класичне античке књижевности, уметности и филозофије проширују се, временом, и на територију Италије, а у XVIII веку стижу до Француске, да би временом ова идеја била прихваћена и на подручју Пољске и Чешке. Како је настао соколски покрет у Чешкој, какве су биле друштвено-политичке и културне прилике, ко је заслужан за развој соколског покрета – сазнајемо кроз већи број тематских целина у првом поглављу. Оснивач српског соколства 1904. године био је др Лаза Поповић. Писати о српском соколству, значи писати о Карловачком соколу, првом друштву сокола основаном у Сремским Карловцима. Истичући историјски контекст оснивања и рада Српског соколског друштва у Сремским Карловцима спознајемо лични допринос и залагања др Лазе Поповића.

Састављено од већег броја мањих тематских целина прво поглавље нас упознаје и са односом соколства према народу, војсци, школи, политици, држави, вери, цркви, спорту. Значајан сегмент представља и део посвећен такмичењима из соколства где се упознајемо са врстама такмичења, програмом, местима одржавања, системом организације, улогом водника и судија, признањима као и резултатима оствареним на такмичењима.

Друго поглавље, „*Моравска соколска жупа Ниш*“, обрађује три историјска момента, три временска периода, кроз три државе (Краљевина Србија, Краљевина СХС 1918–1929, Краљевина Југославија 1929–1941), дајући одговор на питање како се соколство развијало у оквиру једне Моравско соколске жупе Ниш. Дакле, пратећи историјске токове аутор публикације обрађује настанак и развој друштава која су радила у оквиру Моравско соколске жупе Ниш. Такође, пружа ретроспективу свих соколских друштава и синтезу одређеног броја сеоских соколских чета. У оквиру овог поглавља могу се видети оригиналне фотографије сокола и њихових друштава, затим, преписи, документи, биографије истакнутих личности Моравске соколске жупе Ниш, статистички извештаји о раду жупе, као и жупске активности у периоду од 1920. до 1941. године, као и спознавање судбине појединих соколаца за време Другог светског рата („*Судбине некадашњих соколаца и соколство данас*“).

Следећи хронологију, аутор у другом поглављу презентује историјску грађу Моравске соколске жупе Ниш, даје историјско разјашњење њеног

формирања, са уверењем да ће целокупно истраживање соколства утицати на развој мисли и идеја соколских друштава у будућности. Потребно је нагласити да је аутор кроз друго поглавље успео да применом хронолошке методе изложи један сегмент историје физичке културе у Србији, представљајући притом и значајне личности у соколским друштвима. Професор Савић је успео да кроз живот трију држава и постојање Моравске соколске жупе Ниш прикаже живот соколских друштава.

„Прилози“ представљају треће и последње поглавље у монографији. Обогаћено бројним илустрацијама, извештајима, документима, најкраће, то је историјски сиже обојен историјским сазнањима, а праћен бројним фотографијама с почетка XX века. Оно што чини последње странице монографије су тематске целине: Поговор, Индекси појмова и имена, Хронологија најзначајнијих година, Попис архивске грађе и литературе коришћење за писање публикације. Последњи део књиге садржи белешку о аутору.

Монографија др Звездана Савића истиче значај Моравске соколске жупе у оквиру соколског покрета у Србији у периоду од 1920. до 1941. године. Поред тога, даје велики допринос развоју културне историје и физичке културе у Србији у наведеном периоду. Савић је својом књигом успео да широј читалачкој публици приближи соколски покрет у Србији, који је толико дуго живео, и појасни поједине дилеме везане за сам покрет.

Овом публикацијом аутор је желео да поред расветљавања историјских чињеница и података везаних за развој појединих соколских друштава, која су радила у оквиру Моравске соколске жупе Ниш, упозна читаоце и са биографијама истакнутих познатих личности Моравске соколске жупе и, на крају, поручи будућим генерацијама: *„У овим тешким временима за српски народ, као никада до сада потребно је сачувати јединство, слогу, веру, традицију и културу да би се преживело. За ово се залагао и Соколски покрет.“*

Соколство као покрет и као гимнастички систем расветљава историју физичког вежбања и утиче на оспособљавање стручњака за рад у физичкој култури у периоду после Другог светског рата. Професор Савић је применом историјског метода успео да хронолошки прикаже и расветли до сада непозната питања из историје соколства. Свестан чињенице да монографија није могла да обради сва подручја из области соколства, године, догађаје и историјске чињенице Моравске соколске жупе, очекује да ће сигурно пружити добру увертуру за даља истраживања или бар допуну презентоване монографије. Широј јавности ова монографија приближава соколски покрет. Аутор очекује да ће презентовање историјске грађе и њено појашњење утицати на нове токове развоја мисли и идеја код српског народа и да ће се српска соколска друштва и даље обнављати у интересу целог српства. Ми очекујемо да ће се то и десити!